

Аналітичний звіт

Оцінка імплементації державної політики, спрямованої на освітню реінтеграцію тимчасово окупованих територій

за результатами моніторингу під
час вступної кампанії 2023 року
для абітурієнтів із тимчасово
окупованих територій АР Крим та
міста Севастополя

Автори: Валентина Потапова, Валерія Куберська, Олег Охредько, Сергій Мовчан

Загальна редакція: Валентина Потапова

Літературна редакція: Юлія Шекет

Верстка та дизайн: Максим Афанасьєв

Аналітичний звіт «Оцінка імплементації державної політики, спрямованої на освітню реінтеграцію тимчасово окупованих територій» (за результатами моніторингу під час вступної кампанії 2023 року для абітурієнтів із тимчасово окупованих територій АР Крим та міста Севастополя) / В. Потапова, В. Куберська, О. Охредько. — Київ: ЦГП «Альменда», 2023. — 32 с.

TRANSITION
Transition Promotion Program

Аналітичний звіт підготовлений Центром громадянської просвіти «Альменда» у рамках проєкту «Кроки назустріч один одному: наближення реінтеграції молоді з ТОТ». Проєкт реалізується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки в рамках Transition Promotion Program. Погляди, викладені у цьому матеріалі, належать авторам і не відображають офіційну позицію МЗС Чеської Республіки.

ЗМІСТ

ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЯ	5
РОЗДІЛ 1. Проблеми та виклики вступної кампанії 2023 року: аналіз звернень із тимчасово окупованих територій та інтерв'ю мешканців ТОТ АР Крим та міста Севастополь	10
РОЗДІЛ 2. Аналіз нормативно-правової бази, яка регулює доступ до реалізації права на освіту мешканців ТОТ АР Крим та міста Севастополь	15
2.1. Проблеми загальної середньої освіти	18
2.2. Проблеми професійно-технічної освіти	21
2.3. Проблеми фахової передвищої освіти	21
2.4. Проблеми вищої освіти (проблеми вступу)	22
2.5. Проблема переведення на бюджет студентів, які перемістились із ТОТ	24
2.6. Визнання кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на ТОТ	25
РОЗДІЛ 3. Окремі питання, які потрібно враховувати під час формування державної політики, спрямованої на освітню реінтеграцію тимчасово окупованих територій	26
3.1. Питання мовної інтеграції	26
3.2. Питання врахування закладами вищої освіти рекомендацій, що їх надають громадські організації, які проводять моніторинг доступу до освіти мешканців ТОТ	27
3.3. Питання інформаційної доступності	27
3.4. Питання соціальної та фінансової підтримки студентів, які виїхали на навчання після 24 лютого 2022 року	28
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	29

Список аббревіатур

ВПН (VPN) — віртуальна приватна мережа (virtual private network)

ВПО — внутрішньо переміщена особа

ВРУ — Верховна Рада України

ЄКТС — Європейська кредитно-трансферна система

ЗВО — заклад вищої освіти

ЗЗСО — заклад загальної середньої освіти

ЗУ — закон України

КМУ — Кабінет Міністрів України

МОН — Міністерство освіти і науки України

НМТ — Національний мультипредметний тест

ОЦ — освітній центр

РНОКПП — реєстраційний номер облікової картки платника податків

ТОТ — тимчасово окупована територія

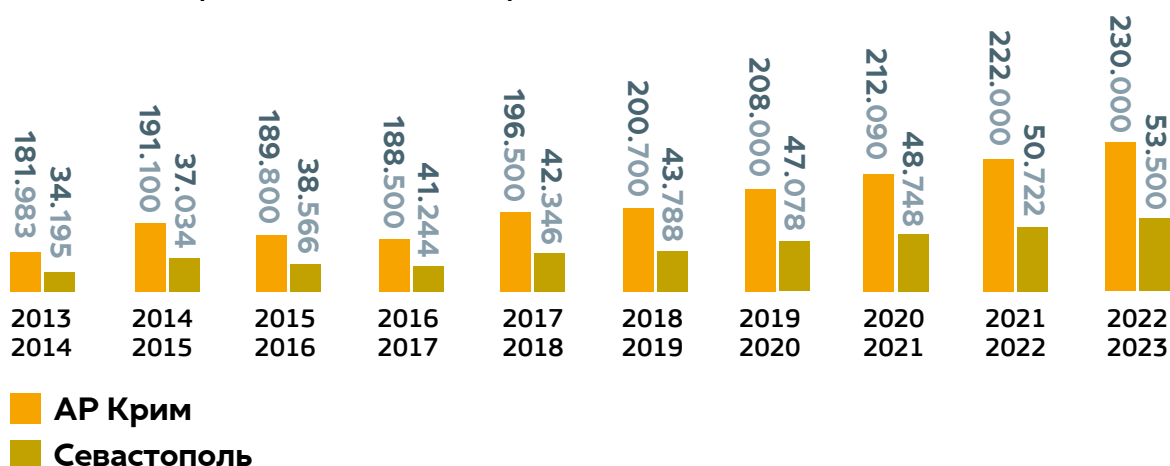

ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЯ

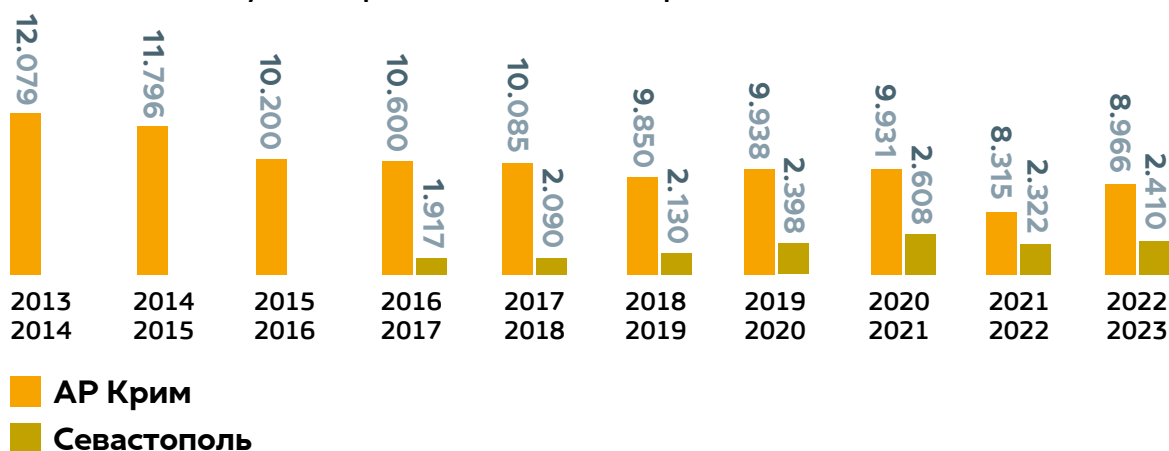
Серед процесів, спрямованих на майбутню реінтеграцію тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, одним із найважливіших є процес реінтеграції системи освіти — і, як наслідок, реінтеграції дітей та молоді. Сприяння реалізації права на освіту мешканців тимчасово окупованих територій України Автономної Республіки Крим та міста Севастополь (далі: «ТОТ АРК та Севастополь») — важливий компонент реінтеграції та включення таких громадян до освітнього, культурного та громадського простору України.

Для розуміння викликів, які постануть перед українською державою після деокупації та під час реінтеграції, варто навести кількісні показники освітнього поля тимчасово окупованої території ТОТ АРК та Севастополя в динаміці, починаючи з 2014 року.

Таблиця 1. Кількість дітей, які навчалися у школах ТОТ Автономної Республіки Крим, за навчальними роками

Таблиця 2. Кількість випускників і випускниць 11 класу на ТОТ Автономної Республіки Крим за навчальними роками

Ситуація з випускниками показує: незважаючи на збільшення загальної кількості учнів, кількість випускників зменшувалася — і в 2022–2023 навчальному році складала 3,8 % від загальної кількості випускників в Україні.

За даними Міністерства освіти та науки України, на момент окупації в ТОТ АРК та Севастополі загальну середню освіту у 587 закладах загальної середньої освіти отримували 216 178 учнів, серед яких випускників та випускниць було 12 079¹.

Водночас необхідно зауважити, що з початком окупації у 2014 році Російською Федерацією частини української території держава Україна обмежена у можливості гарантувати конституційне право на освіту громадян, котрі мешкають на цих територіях, через цілеспрямовану політику РФ щодо асиміляції населення окупованого півострова, блокування окупаційною владою будь-яких каналів зв'язку, обмеженнями доступу на підконтрольну Уряду України територію. З 2014 року РФ перевела всі освітні інституції ТОТ Криму на російський стандарт викладання, замінила навчальні програми на російські й фактично унеможливила вивчення предметів українознавчого циклу.

Окрім того, з початку повномасштабної війни у 2022 році Російська Федерація стала активніше поширювати свої ворожі наративи щодо України. Система формальної та неформальної освіти використовується як інструмент індоктринації та мілітаризації українських дітей, що перебувають на ТОТ, щоб у майбутньому використати їх у своїх мілітаристичних цілях, стерти їхню ідентичність, підв'язати їх до ілюзорного «єдинства» та імперських поглядів².

Також із відкритих джерел відомо, що Росія практично знищила українознавчий компонент в освіті, зокрема стало небезпечним вчитися за дистанційною формою навчання в українських закладах освіти, перебуваючи на ТОТ.

Попри декларативні заяви окупаційної влади про багатомовне середовище (російська, українська та кримськотатарська)³, на ТОТ АРК та Севастополя мовою освіти є переважно російська, а в 10–11 класах виключно російська.

На момент анексії у березні 2014 року навчання державною мовою охоплювало **7,3 % українських учнів (13 322 осіб)**. Більше того: українська мова була загальнообов'язковою для вивчення в усіх школах ТОТ АРК і Севастополя⁴, що призводило до **100 % володіння державною мовою серед дітей та молоді**.

Після окупації РФ майже знищила можливості навчання дітей українською та кримськотатарською мовами, і це незважаючи на рішення міжнародних організацій, які засуджували такі дії Росії. Зокрема Міжнародний Суд ООН ще у 2017 році в ордері щодо забезпечувальних заходів⁵ зобов'язав Російську Федерацію забезпечити доступ жителям окупованого Криму до вивчення української і кримськотатарських мов. РФ цей ордер проігнорувала. Натомість за майже 10 років окупації чисельність учнів, які навчалися українською мовою, скоротилося **в 36 разів**, а чисельність класів із українською мовою навчання — **у 31 раз**⁶. Таким чином, кількість учнів та учениць, котрі навчаються українською мовою, в закладах освіти тимчасово окупованого Криму катастрофічно скоротилася: із 12 867 осіб до **197 школярів на ТОТ АРК та Севастополя, що мали доступ до вивчення державної (української) мови у 2022–2023 навчальному році**.

Отже, через окупацію та повномасштабне вторгнення РФ кримська молодь не має повноцінного доступу до всього спектру освітніх можливостей, який є у їхніх однолітків з материкової частини України.

1 https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/az_dinamika.pdf

2 <https://almena.org/analitychnyy-zvit-universalnyy-soldat-2022-2023/>

3 <http://crimea.gov.ru/textdoc/ru/7/project/2-351.pdf>

4 В окупованому Криму з 7 українських шкіл не залишилось жодної // Український кризовий медіацентр. Режим доступу: <http://language-policy.info/2015/09/v-okupovanomu-krymu-z-7-ukrajinskyh-shkil-ne-zalyshylos-zhodnoji/>

5 <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/166/166-20170419-ORD-01-00-EN.pdf>

6 <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2220496-za-tri-roki-kilkist-ucniv-u-krimu-aki-navcautsa-ukrainskou-zmensilas-u-36-raziv.html>

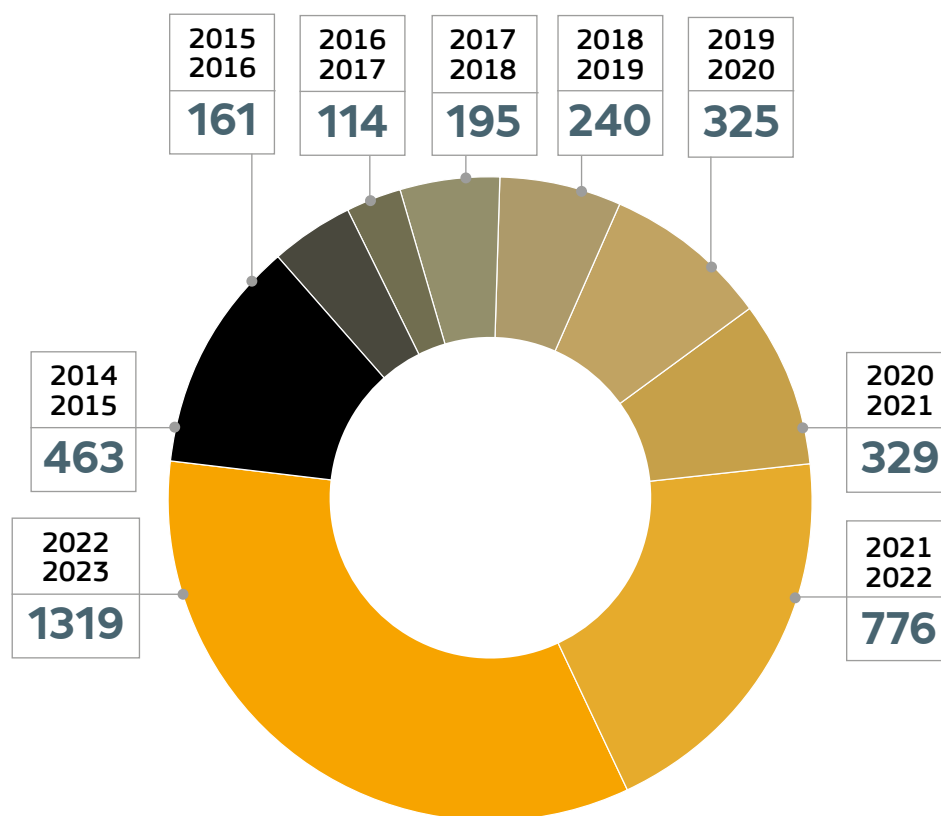

Міжнародне право, своєю чергою, хоч і покладає широке коло обов'язків на державу-окупанта, водночас не знімає відповідальності з держави-суверена, зокрема не звільняє її від зобов'язань щодо забезпечення доступності освіти для всіх громадян. Тим більше, що збереження зв'язку з молоддю, зокрема через збереження спільного мовного та культурного простору, є необхідним елементом подальшої ефективної політики реінтеграції після деокупації Криму.

На противагу цим викликам Україна з початку війни і дотепер формує державну політику, створює відповідні нормативні акти, які мають забезпечити доступ до української освіти та усунути дискримінацію, штучно і свідомо створену окупаційною владою РФ. Водночас із боку українського уряду протягом майже 10 років немає комплексного підходу щодо забезпечення освітніх прав мешканців ТОТ, а окремі ініціативи, які проводились хаотично і безсистемно, не в змозі розв'язати всі проблеми, з якими стикаються мешканці ТОТ, намагаючись реалізувати своє конституційне право на освіту.

Як результат, інформація щодо кількості осіб, які отримували базову та повну загальну середню освіту дистанційно або у формі екстернату для здобуття повної загальної середньої освіти у закладах освіти на підконтрольній території України у 2014/2015–2022/2023 навчальних роках, є лише в аналітичній записці Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики»⁷.

За даними статистичної форми № 1-ЗСО «Звіт про продовження навчання для здобуття повної загальної середньої освіти», за період

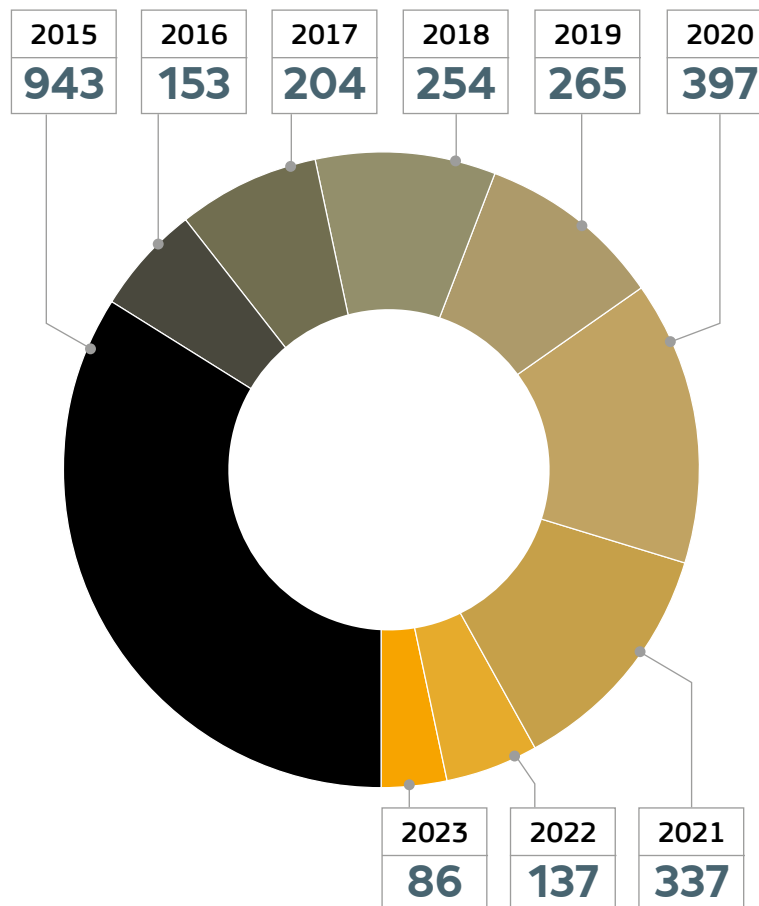
Таким чином, за період 2013/2014–2022/2023 навчальних років із ТОТ АПК і Севастополя в закладах освіти інших регіонів України **навчалися 3922 учні**, зокрема 3582 випускники поточних років (91,33 % усіх таких учнів). Чисельність випускників 9-х класів поточних років, яких було зараховано для подальшого навчання в 10-х класах (денної й вечірньої форм навчання), становить 1263 особи (35,26 %), на перший курс до закладів П(ПТ)О — 1028 осіб (28,7 %), на перший курс до закладів ФПВО — 1291 особа (36,04 %).

Наведені в аналітичній записці дані свідчать, що найбільше випускників 9-х класів продовжили навчання в Одеській (496 осіб, 12,65 %), Рівненській (391 особа, 9,97 %), областях, місті Києві (373 особи, 9,5 %), Київській (368 осіб, 9,38 %), Дніпропетровській (353 особи, 9 %), Херсонській (246 осіб, 6,27 %), Тернопільській (219 осіб, 5,58 %), Кіровоградській (215 осіб, 5,48 %), Вінницькій (200 осіб, 5,1 %) областях. До 10 учнів прийняли на навчання заклади освіти Сумської, Закарпатської, Чернігівської, Івано-Франківської, Житомирської, Черкаської областей.

Порівняно з кількістю випускників на ТОТ АРК та Севастополя, а їх **96 479** (без урахування випускників міста Севастополь за 2014–2015 та 2015–2016 навчальні роки), чисельність учнів, які отримали базову та повну загальну середню освіту дистанційно або у формі екстернату за українськими державними стандартами, **складає 4,14 %**.

За офіційними даними Міністерства освіти і науки України⁸, **до українських ЗВО із ТОТ вступило:**

Порівняно з кількістю випускників на ТОТ АРК та Севастополя, а їх **96 479** (без урахування випускників Севастополя за 2014–2015 та 2015–2016 навчальні роки), це складає **2,88 %**.

Разом із тим, дана інформація охоплює переважно вступників освітніх центрів «Крим-Україна». Інформація щодо вступу в загальному порядку (через ЗНО, а останніми роками НМТ) не ведеться.

⁸ Згідно з інформацією, опублікованою на сайті МОН: <https://mon.gov.ua/ua/news/prezentovano-pidsumki-vstupnoi-kampaniyi-2021-roku-do-zakladiv-vishoyi-osviti-z-timchasovo-okupovanih-teritorij-donbasu-ta-krimu>, <https://mon.gov.ua/ua/news/ponad-2-tis-osib-vstupili-do-ukrayinskih-zakladiv-vishoyi-osviti-z-timchasovo-okupovanih-teritorij-donbasu-ta-krimu-u-2020-roci-mon>

Наведені цифри вказують на дуже низький показник залучення мешканців TOT АРК та Севастополя до українського освітнього поля, що у майбутньому під час реінтеграції TOT має спричинити додаткове навантаження на Уряд України — зокрема те, що пов'язано з атестацією щодо визнання результатів і термінів навчання та освітніми документами.

Задля з'ясування об'єктивних та суб'єктивних причин таких викликів ЦГП «Альменда» на основі моніторингу вступної кампанії 2023 року та звернень мешканців TOT, провели дослідження стану забезпечення доступу до реалізації права на освіту дітей, що перебувають на тимчасово окупованих територіях України, зіставили виклики для системи освіти під час війни із уже наявними рішеннями та запропонували пропозиції щодо способів подолання труднощів, які виникають у мешканців TOT у процесі реалізації цього права.

Метою даного аналізу є розгляд державної політики у сфері забезпечення до освіти дітей із TOT, зіставлення ухвалених органами державної влади нормативних актів з викликами сьогодення та реальною ситуацією, обумовленою тимчасовою окупацією та політикою держави-агресора. Аналіз підготовлений ЦГП «Альменда» на основі моніторингу вступної кампанії 2023 року та звернень осіб із TOT.

ЗАВДАННЯ:

1. аналіз нормативно-правової бази у контексті регулювання доступу до освіти учнів із тимчасово окупованих територій;
2. аналіз звернень мешканців тимчасово окупованих територій до ЦГП «Альменда» за травень-вересень 2023 року;
3. зіставлення звернень мешканців тимчасово окупованих територій, через які розкриваються певні недоліки рішень органів влади із наявною нормативно-правовою базою;
4. на основі даних, отриманих у ході дослідження, надання рекомендацій для органів державної влади.

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ БАЗУЄТЬСЯ НА:

- нормативно-правових актах України, які регулюють доступ до реалізації права на освіту;
- даних із відкритих джерел Міністерства освіти та науки України;
- даних із відкритих джерел закладів вищої освіти та закладів загальної середньої освіти України;
- відповідях на запити щодо надання публічної інформації;
- даних із відкритих джерел окупаційної влади TOT АРК та Севастополя;
- зверненнях людей, які перебувають на TOT АРК та Севастополя;
- інтерв'ю з активістами, які перебувають безпосередньо на TOT АРК та Севастополя.

ОБМЕЖЕННЯ:

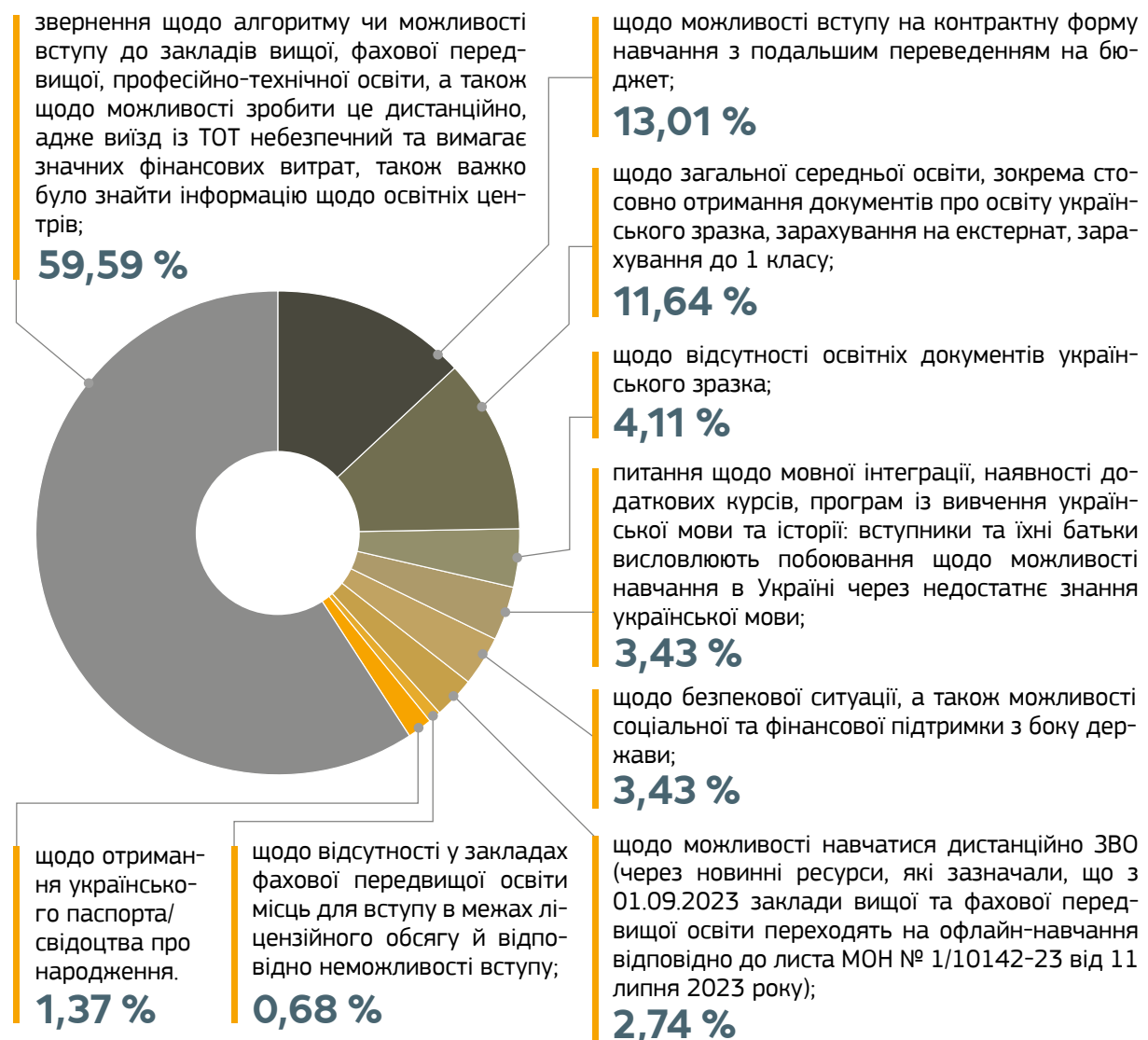
через безпекову ситуацію проведення соціологічних опитувань щодо стану реалізації права на освіту мешканців TOT АРК та Севастополя неможливе.

РОЗДІЛ 1.

Проблеми та виклики вступної кампанії 2023 року: аналіз звернень із тимчасово окупованих територій та інтерв'ю мешканців ТОТ АР Крим та міста Севастополь

За період вступної кампанії 2023 року до громадської організації ЦГП «Альменда» надійшло близько 150 звернень від людей із тимчасово окупованого Криму, і всі вони певною мірою стосувалися реалізації права на освіту.

У відсотковому співвідношенні основні теми звернень такі:

Окрім звернень через контактні телефони ГО ЦГП «Альменда», інформацію щодо проблем, з якими стикаються мешканці ТОТ АРК та Севастополя під час спроб інтегруватися в освітнє поле України, отримували від активістів, які перебувають безпосередньо на тимчасово окупованій території.

Враховуючи ситуацію із обмеженням на ТОТ АРК та Севастополя інформаційного доступу до сайтів центральних органів виконавчої влади України та несвоєчасним розміщенням інформації або незрозумілим її викладенням, активісти за період із травня до вересня **провели біля 40 зустрічей із абітурієнтами, батьками дітей та освітянами в різних містах півострова⁹.**

Під час зустрічей були виявлені основні проблеми та виклики.

- **Виклики, пов'язані з необхідністю знання української мови та історії України.** Ці вимоги під час вступу створюють додаткові труднощі для абітурієнтів, які проживають на Кримському півострові, оскільки абітурієнти 2023 року на початку окупації пішли до першого класу та у кращому разі вчили українську мову всього рік, а історію України зовсім не вчили. Як результат, для кримських абітурієнтів стало складніше успішно скласти вступні іспити та пройти конкурс на місце в університеті.

Із інтерв'ю з активістом із Криму: *«До правозахисників все частіше звертаються абітурієнти та їхні батьки з питаннями про вступні іспити з української мови та історії України, кажуть про проблематичність складання іспитів із цих предметів, оскільки відсутня установа, через яку кримчани можуть пройти прискорений курс з підготовки до іспитів».*

«Найбільший страх, що дитина не складе іспити із української мови та історії України. Бо зрозуміло, що тут немає можливості навчатися, і з часом деякі слова забуваються. А хтось із дітей взагалі ніколи не вивчав українську мову, літературу та історію України. Тому дуже поширене питання: “що робити з екзаменом із української мови, чи там все суворо».

- **Можливість отримання Свідоцтва про базову та повну загально освітню школу, особливо випускникам 2015–2022 років.** Незрозумілість алгоритмів через наявність двох різних механізмів, а саме: алгоритм «спрощеного» отримання документів через ОЦ «Крим-Україна» (два річних оцінювання) — та загального через індивідуальну форму освіти.
- **Виклики, пов'язані з необхідністю у «подвійному» навчанні у школах ТОТ та українських школах** за дистанційної форми навчання, що призводить до порушення санітарно-гігієнічних норм навантаження для школярів (десь до 90 навчальних годин на тиждень).

Із розмови з абітурієнтами: *«В 11 класі я записалась до дистанційної школи, там виконала програму одразу за три класи, для того, щоб отримати атестати за 9 та 11 клас. Навчання у двох школах паралельно було непростим... У дистанційній школі виконувала завдання, контрольні, в скайпі складала усні теми».*

«Я готувалась декілька років, було складно вчитися в двох школах. Одного разу мені надіслали з дистанційної школі дуже багато завдань за кілька місяців. Я вирішила, що буду готуватися самостійно, знайшла цю систему “Крим-Україна”. Знайшла Всеукраїнську школу онлайн — відеоуроки за блоками, модулями, були тести. Це українська мова та історія».

Виклики, пов’язані з безпековими факторами, а саме:

- питання безпеки маршруту з Криму до ЗВО: за найоптимістичнішими оцінками, майбутній студент має перетнути як мінімум три державні кордони, це найпростіший і найбезпечніший маршрут. А якщо абітурієнт не має українського паспорта, що є найпоширенішим варіантом, то його повинен супроводжувати один із батьків, що збільшує ризики для безпеки і створює додаткове фінансове навантаження;
- питання безпечної підготовки до вступних іспитів та річного оцінювання, особливо з історії України, адже більшість тем з історії після 2022 року вважаються «пропагандою нацизму та екстремізму», а використання української мови — «підтримкою нацистського режиму Києва»^{10,11}. Більше того, українські книжки і ресурси з історії визнаються екстремістськими матеріалами — а, наприклад, за твердження про спільну роль СРСР і Німеччини в початку Другої Світової війни можна отримати кримінальне переслідування за статтею «реабілітація нацизму» (КоАП і УК РФ).

Із інтерв’ю з активістом із Криму: «Батьки питають: “А якщо хтось дізнається, що ми цим займаємося — заповнюємо українські документи, якщо дитина проговориться, які будуть проблеми зі сторони окупаційних органів влади? А в Криму слідкують за зв’язками з Україною: провайдери можуть передавати інформацію, на які заборонені українські сайти ти заходиш, чи телефонуєш в Україну, коли проходиш митницю, допитуються, чи є знайомі, родичі в Україні. А враховуючи, що тут можуть оштрафувати за прослуховування української музики, можна зрозуміти, чому батьки хвилюються».

- Виклики, пов’язані з отриманням паспорта громадянина України та реєстраційним номером облікової картки платника податків (РНОКПП). Після повномасштабного вторгнення можливість отримання паспортних документів для продовження навчання ускладнена. Хоча процедура вступу і передбачає можливість надання свідоцтва про народження, для продовження навчання потрібно надати паспорт громадянина України. Своєю чергою, враховуючи те, що вступники старші 14 років, отримання паспортного документа можливе тільки на підконтрольній території України. Відсутність паспортних документів впливає на стипендіальне забезпечення та може стати причиною відрахування.
- Можливість навчання в ЗВО дистанційно. Згідно з Листом МОН № 1/10142-23 від 11.07.23 року «Про здійснення освітнього процесу», закладам вищої і фахової передвищої освіти рекомендовано з 01 вересня 2023 року максимально перейти до здійснення освітнього процесу в аудиторному форматі з урахуванням наявності та місткості укриттів. Таким чином, перехід на аудиторний формат створює додаткові виклики щодо можливостей навчання для мешканців ТОТ. Більшість студентів із ТОТ

10 https://www.google.com/url?q=https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/be763c1b6a1402144cabfe17a0e2d602d4bb7598/&sa=D&source=docs&ust=1698778041470294&usg=AOvVaw0iAtQlWscKxkiyhMlai-U4

11 https://www.google.com/url?q=https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/448873898ba1d414dbb33763afe9eadc1d8c69f/&sa=D&source=docs&ust=1698778041471334&usg=AOvVaw1QjYlQghDm3v0Efnx25nz

навчається онлайн (дистанційний формат) через збройну агресію РФ та неможливість виїхати з Криму. Нині активні бойові дії відбуваються саме на тих територіях, через які пролягають логістичні шляхи виїзду. Більше того, т. з. Кримський міст та міст через Чонгар є воєнними цілями, і військове командування України неодноразово зверталось з проханням до цивільного населення Криму не планувати поїздки через зазначені об'єкти інфраструктури. Так що студентам з Криму буде важко долучитися до навчання в аудиторному форматі, а під час активізації бойових дій і неможливо.

- **Відсутність доступу та доступності інформації для абітурієнтів із Криму.** Сайт МОН України в Криму заблокований у більшості інтернет-провайдерів, а через війну люди не знають про зміни у процедурі вступу.

Із інтерв'ю з активістом із Криму: *«Насправді, в Криму є велика проблема з поінформованістю про можливості вступу в ЗВО України — щодо пільг та спрощеної системи вступу, як у коледжі, так і в заклади вищої освіти. Ця проблема з інформуванням пов'язана з тим, що багато українських ресурсів в Криму заблоковані. Для того, щоб знайти інформацію, потрібно спочатку завантажити VPN, а тут в Криму навіть VPN заблоковані. Тому не кожна людина так просто може завантажити VPN і через нього заходити на українські заблоковані сайти Міністерства освіти чи Представництва президента в АР Крим, де і розміщена інформація про можливості вступу кримчан».*

«Немає єдиних вимог. Університет пише інформацію зовсім не ту, яка вказана на сайті МОН, у них якісь свої вимоги. Один може запросити такий документ, іншому — він не потрібен. Хоча ми одразу готуємо пакет документів, який вказаний на сайті МОН, відправили його до ЗВО, а потім починаються проблеми: а вам треба заповнити ще цю заяву, а ще той документ. А з друком, повторюсь, в Криму є проблеми».

«Непоінформованість ЗВО про спрощену систему для абітурієнтів з ТОТ. В цьому році ми писали в коледж, куди хотіла вступити дівчинка, нам відповіли, що вони не зовсім розуміють, що їм треба робити, тому зателефонують в МОН, щоб уточнити. Я їм пояснював, як відбувається процедура вступу, хоча це вони повинні пояснювати вступникам та батькам. На наступний день після розмови вони мені передзвонили та вибачилися. Сказали, що все справді так, як я казав, просто вони не були в курсі процедури вступу кримчан без паспорта, а зі свідоцтвом про народження».

- **Погана комунікація з ОЦ «Крим-Україна» та Уповноваженими особами ЗЗСО та ЗВО** під час намагання отримати роз'яснення щодо особливостей вступу через Освітні Центри. Відсутність єдиних вимог щодо вступу, брак каналів комунікації для отримання інформації, адже більшість вказаних номерів — це українські стаціонарні телефони, а мобільні номери з месенджерами Viber, Whatsapp і Telegram відсутні.

Головна → Міністерство → Про міністерство → Інформація для осіб з ТОТ та ВПО ... →

НОМЕРИ ТЕЛЕФОНІВ ДЛЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ТА УКРАЇНЦІВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ТОТ

 МОН: Надрукувати

- Дошкільна освіта 044-481-32-00
- Шкільна освіта 044-481-47-58, 044-481-47-66
- Професійна освіта 044-287-82-46
- Фахова передвища, вища освіта (044) 481-32-61, (044) 481-32-37, (044) 481-32-67, (044) 481-32-64

0 (800) 504 425 – гаряча лінія з питань освіти для мешканців тимчасово окупованих територій

1545 - Урядова гаряча лінія

1548 - цілодобова гаряча лінія Мінреінтеграції з кризових питань

Із інтерв'ю з активістом із Криму: *«Взагалі багато університетів не мають інтересу допомогти вступникам, я би сказав, навіть навпаки. Вони повільно відповідають на листи, з яких важко зрозуміти, що саме вони мають на увазі. Лише Таврійський національний університет оперативно відповідав та пропонував зідзвонитися для швидкого вирішення запитань. На противагу КНУ ім. Шевченка взагалі дають інформацію не систематично, то просять одне, потім інше. В цьому році дівчинка хотіла вступити, ми спеціально перекладали на українську та завіряли в Києві адвокатом свідоцтво зі школи, хоча за правилами ми можемо цього не робити. Зрештою їй сказали після всіх цих запаморочливих, незрозумілих вимог, що місць на навчання немає».*

«Немає координації. Має бути так: людина з Криму телефонує в Освітній центр, і той супроводжує вступника від А до Я. Але ж в реальності всю роботу за ОЦ робимо ми».

«Є ще момент, коли ми від імені людини пишемо лист з уточнювальними питаннями, і чекаємо розгорнуті відповіді. А отримуємо просто відповідь “ні”. Зрозуміло, що в таких випадках у батьків пропадає взагалі бажання далі морочитися з цим. А на противагу цьому Росія робить все можливе для того, щоб кримчани вступали до їхніх ЗВО».

Таким чином, аналіз звернень до ЦГП «Альменда» та інформації від активістів півострова показав, що більшість звернень зумовлені двома факторами: наявністю прогалин чи невідповідностей у законодавстві щодо регулювання певних питань та відсутністю потрібної інформації у відкритих джерелах, відсутністю спрощеної інформації, адже часто матеріал подається зі складною термінологією без будь-яких роз'яснень; також існує проблема контактування із органами державної влади для отримання консультацій через те, що контакти, надані ними для цього, унеможливають зв'язок з ними людей із ТОТ.

РОЗДІЛ 2.

Аналіз нормативно-правової бази, яка регулює доступ до реалізації права на освіту мешканців ТОТ АР Крим та міста Севастополь

Відповідно до зазначених у попередньому розділі викликів та проблем можна зробити висновок, що донині немає чіткої освітньої політики держави — від чого, відповідно, виникають труднощі у здобувачів освіти. Саме тому існує необхідність дослідження цих норм та встановлення їхньої узгодженості між собою.

Згідно зі ст. 3 [Конституції України](#), кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

[Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»](#) (ч. 1 ст. 4-1) вказує, що однією із цілей державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованій території є забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у передбаченому законом обсязі. А відповідно до ч. 2 ст. 5 цього ж закону, основними напрямками захисту прав і свобод цивільного населення на тимчасово окупованих територіях є:

- захист основоположних політичних і громадянських, економічних, соціальних, культурних та інших прав і свобод людини;
- забезпечення доступу до закладів освіти та медіа України.

Це реалізується через забезпечення:

- права на здобуття дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти за будь-якою формою здобуття освіти, визначеною законодавством;
- права продовжити навчання та пройти державну підсумкову атестацію у відповідних закладах освіти на території інших регіонів України у разі, якщо вони не завершили здобуття повної (базової) загальної середньої освіти;
- права здобути на конкурсних засадах вищу, фахову передвищу та професійну (професійно-технічну) освіту за кошти державного бюджету, зокрема на умовах державного замовлення, у порядку та в межах квот, визначених Міністерством освіти та науки України (далі — МОН);
- права на проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання у порядку, визначеному МОН, за винятком осіб, які

здобуття вищої освіти на тимчасово окупованій території почали після дати початку тимчасової окупації відповідної території¹².

Для забезпечення зазначених прав Верховна Рада та Уряд України у 2014–2023 роках ухвалили та затвердили **понад 75 різних правових актів, більшість із яких є актами реагування на виклики та певною мірою не відповідають ситуації сьогодення.**

Виділяємо **основну**, на нашу думку, регуляторну базу, ухвалену МОН.

- ▶ [Порядок прийому для здобуття вищої, фахової передвищої та професійної \(професійно-технічної\) освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 01 березня 2021 року № 271 \(в редакції від 11.10.2022\);](#)
- ▶ [Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році, затвердженим наказом МОН № 276 від 15.03.2023 \(в редакції від 05.07.2023\);](#)
- ▶ [Порядок прийому на навчання для закладів фахової передвищої освіти в 2023 році, затвердженим Наказом МОН № 277 від 15.03.2023 \(в редакції від 05.07.2023\);](#)
- ▶ [Типові правила прийому до закладів професійної \(професійно-технічної\) освіти України, затвердженими Наказом МОН № 499 від 14.05.2013 \(в редакції від 03.08.2023\);](#)
- ▶ [Наказ МОН від 15.05.2023 № 563 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні»;](#)
- ▶ [Наказ МОН від 12.01.2016 № 8 «Про затвердження Положення про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти» \(в редакції від 14.03.2023\);](#)
- ▶ [Наказ МОН від 19 травня 2016 року № 537 «Про затвердження Порядку проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України після 20 лютого 2014 року» \(в редакції від 06.07.2018\);](#)
- ▶ також деякі проблемні питання можуть роз'яснюватись листами від МОН.

Проте підхід до проблем через «ситуативне реагування» призвів до того, що не всі нормативні акти корелюються між собою, зміни законодавства відбуваються із запізненням або після того, як ситуація змінилася і сенс унесених змін втрачено.

Наприклад: відразу після окупації частини української території до українських вишів для продовження навчання були переведено більш ніж 23 тисяч українських студентів, а вступна кампанія 2014 року майже не відрізнялася від довоєнної. Наступна **вступна кампанія (2015 року)** показала, що **кожний 10-й абітурієнт обрав Україну**. Такі показники були внаслідок того, що майже всі абітурієнти мали свідоцтва про базову загальну середню освіту, мали базові знання з української мови та історії України і дистанційно потрібно було отримати освіту (профільну) лише за старшу школу (10–11 клас). Несвоєчасне реагування на виклики, пов'язані з дистанційною освітою та державною сертифікацією рівня освіти, призвели **до різкого падіння показника (2015 — 943, 2016 — 153)**, і як наслідок — втрати можливості інтеграції молоді з півострова.

12 Аналіз доступу до освіти осіб з територій, які є тимчасово окупованими: <https://www.vplyv.org.ua/archives/7784>

Також слід також зауважити, що кримська молодь досі не може користуватися рівними освітніми правами щодо отримання безоплатної загальної середньої освіти. Її все ще надають неефективними засобами — тобто це дистанційні методи навчання або ж через самоосвіту (екстернатна форма) — коли держава виконує лише функцію контролю (у формі державних іспитів), без розробки програм подолання освітніх розривів та відповідних навчальних програм для онлайн-курсів.

У 2016 році для усунення дискримінації та створення рівного доступу до вищої освіти МОН створило особливий порядок тестування знань через освітні Центри «Крим-Україна» (так звана вступна процедура «Квота-2», введена Наказом МОН № 271), а також вжило деякі інші заходи для спрощення вступу до вишів для кримської молоді. Але все ще є низка невирішених питань.

Розроблений Міністерством освіти і науки України [наказ від 15.03.2023 № 276 «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році»](#), зареєстрований у Міністерстві юстиції України за № 519/39575, визначає, що вступити за Квотою-2 можуть особи, місце проживання яких станом на 24 лютого 2022 року задекларовано (зареєстровано) на тимчасово окупованій території, території населених пунктів на лінії зіткнення та адміністративній межі, або які переселилися з неї після 01 січня 2023 року.

В Порядку, що затверджений Наказом № 271 МОН, зазначена можливість надання квот для вступників із ТОТ до закладів професійно-технічної, фахової передвищої та вищої освіти, водночас Порядок прийому на навчання до закладів фахової передвищої освіти в 2023 році не встановлює квоту для вступників із ТОТ, цієї ж квоти не передбачають Типові правила прийому до закладів професійної (професійно-технічної) освіти України.

Незважаючи на позитивне рішення про виділення освітніх квот на навчання для вступників із окупованої території¹³, уряд не звернув уваги на проблеми тих кримчан, що переводяться з навчальних закладів, створених окупаційною владою. Освітня система не розглядає цих осіб як таких, що вступають до вишів вперше, а тому вони позбавляються квоти на безоплатне навчання.

Прийнята Постанова Кабінету міністрів України (КМУ) № 1045 повністю не вирішує питання соціальних стипендій всім студентам-переселенцям (як тим, що навчаються за державний кошт, так і тим, що сплачують за навчання), що суперечить [Законам України \(ЗУ\) №1207-VII](#) та № 1556-VII¹⁴.

ЗУ № 1207-VII гарантує право осіб із тимчасово окупованих територій на отримання освіти за державним замовленням, однак механізму реалізації цих гарантій досі не розроблено, а використання бюджетних місць з Квоти-2 не передбачено.

Діти, зареєстровані як внутрішньо переміщені особи (ВПО), не можуть повною мірою користуватись цільовою державною допомогою, що передбачена ЗУ № 425-VIII, оскільки Постанова КМУ № 975 протирічить положенням закону та ускладнює його виконання.

У 2020 році Верховна Рада України (ВРУ) прийняла [Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти»](#), тим самим законсервувавши наявну недосконалу процедуру вступу кримчан до

13 Порядок проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України після 20 лютого 2014 року (Наказ МОН № 537 від 19 травня 2016 року, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0793-16>).

14 Стаття 7 Закону України № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та стаття 44 ЗУ № 1556-VII «Про вищу освіту».

вишів на материковій частині України. Однак певні із запропонованих змін¹⁵ все ж надають можливість покращити ситуацію через подальше ухвалення відповідних підзаконних та нормативно-правових актів¹⁶.

Водночас задля зіставлення прийнятих органами державної влади нормативних актів з вищезазначеними викликами та проблемами автори звіту вважають доцільним розглянути більш детальне нормативно-правове регулювання забезпечення доступу до реалізації права на освіту.

2.1. Проблеми загальної середньої освіти

Внаслідок збройної агресії з боку Російської Федерації та незаконної окупації нею українських територій реалізація права на освіту на тимчасово окупованих територіях ускладнюється. Статтю 50 IV Женевської Конвенції можна тлумачити як таку, що забороняє країні-окупанту втручатися в освітню діяльність тимчасово окупованої нею території через тимчасовий характер самої окупації. Таким чином, країна-агресор порушує міжнародне право, впроваджуючи свої федеральні стандарти освіти на окупованих українських територіях. Українські діти в окупації піддаються тиску зі сторони окупаційної влади, яка фактично не дає їм можливості обирати, за якими державними стандартами навчатись: України чи РФ. Також через бажання навчатись в українських школах діти та їхні батьки можуть зазнавати переслідувань та цькувань, через це вони обирають навчатись за українськими програмами потайки¹⁷. Так що отримання української освіти дистанційно створює ситуацію з подвійним навантаженням для дітей та наражає на безпекові ризики.

Міністерство освіти та науки України вживає заходів задля поліпшення стану дітей на ТОТ, зокрема з питань, що стосуються базової та повної загальної середньої освіти.

На даний момент передбачається дистанційна та екстернатна форми навчання, як одна з найвдаліших для дітей із ТОТ, проте тут також існують нюанси. Відповідно до [Положення «Про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти»](#), затвердженого Наказом МОН № 8 (далі — Положення), екстернат може організовуватися для осіб, які перебувають на неконтрольованій території або на території населених пунктів на лінії зіткнення та не можуть відвідувати навчальні заняття в закладі освіти або не можуть пройти річне оцінювання. Позитивним моментом є можливість дистанційного зарахування, а також можливість скласти річне оцінювання дистанційно. Водночас згідно з п. 9 Розділу II Положення оцінювання екстернів, місцем проживання яких є ТОТ, за рівень базової середньої освіти відбувається *«відповідно до освітньої декларації та зазначаються у додатку до відповідного документа про освіту як результати атестації з відповідних навчальних предметів»*. Але згідно з [додатком 4](#) до цього Положення, екстерни повинні складати тематичні атестації та річне оцінювання з таких навчальних предметів: «Українська мова», «Українська література», «Історія України», «Географія», «Основи правознавства», «Захист України», а *«за рівень профільної загальної середньої освіти екстерни **складають річне оцінювання та атестацію на загальних підставах**»*.

15 Серед них злиття освітніх центрів «Крим-Україна» з центрами «Донбас-Україна», яке покликане частково подолати дискримінацію, бо тоді кримська молодь зможе проходити тестування знань вже у 54 об'єднаних центрах (у порівнянні з 35 центрами «Крим-Україна», що доступні нині).

16 Наприклад, правила вступу, що приймаються щорічно.

17 <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-osvita-okupatsiya-mariupol-melitopol-khersonshchyna/32238714.html>

Варто зазначити, що серед складнощів доступу до індивідуальної форми освіти є відсутність інформації про екстернатну форму навчання на сайтах самих шкіл чи неактуальність опублікованої там інформації.

Водночас незважаючи на те, що Міністерство освіти і науки України видало [наказ від 15.05.2023 № 563, який затверджує](#) «Методичні рекомендації щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні», інтереси здобувачів освіти із ТОТ не враховані. А саме: не розроблено Типової освітньої програми для навчання дітей, які перебувають на ТОТ, яка б урахувала виклики «подвійного навантаження» за аналогією Типової програми, яка розроблена для дітей, які виїхали з України внаслідок повномасштабного вторгнення¹⁸.

Така Типова програма мала сприяти в реінтеграції дітей із ТОТ молодшого та середнього віку, адже вона містить лише українознавчий компонент та має річне навантаження у 210 годин (наприклад, учень 1-го класу має навантаження 5 годин на тиждень, а учень 5-го класу — лише 4 години).

Також слід враховувати відсутність будь-яких адаптивних програм, додаткових курсів для жителів ТОТ, зокрема за предметами, які вони раніше не вивчали або вивчали в обмеженому форматі/самостійно.

На момент складання звіту автори проаналізували сайт МОН¹⁹ і не знайшли, наприклад, алгоритму чи роз'яснень щодо зарахування до 1 класу дітей із ТОТ та щодо особливості їх подальшого навчання. Така відсутність інформації може стати перепорою під час реалізації права на освіту.

Також заважає неможливість отримання документа про освіту без прибуття на підконтрольну Україні територію, що піднімає певні безпекові питання, тому що шлях може пролягати через зону бойових дій, також це додаткові фінансові витрати.

Окрім того, досі не уніфіковано порядок отримання Свідоцтва про повну загальну середню освіту, на момент складання звіту діяло два алгоритми.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ІНДИВІДУАЛЬНУ ФОРМУ ЗДОБУТТЯ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	ПОРЯДОК ПРИЙОМУ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ, ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ
<p>Згідно з Положенням, екстерни, які проживають або проживали на неконтрольованій території або території населених пунктів на лінії зіткнення, можуть одночасно пройти атестацію за рівні базової та профільної середньої освіти. Але оцінювання відбувається поетапно.</p>	<p>Згідно з Порядком, Заявники для отримання документів про базову середню освіту або повну загальну середню освіту проходять річне оцінювання та державну підсумкову атестацію за екстернатною формою здобуття освіти в уповноважених закладах загальної середньої освіти.</p>

18 <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-navchannya-ditej-yaki-viyihali-z-ukrayini-vnaslidok-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rosijskoyi-federaciyi-i-zdobuvayut-osvitu-odnochasno-v-zakladah-osviti-krayini-perebuvannya-ta-ukrayini>

19 <https://mon.gov.ua/ua>

За рівень базової середньої освіти результати річного оцінювання визначаються відповідно до освітньої декларації та складання річного оцінювання з навчальних предметів «Українська мова», «Українська література», «Історія України», «Географія», «Основи правознавства», «Захист України»).

За рівень профільної загальної середньої освіти екстерни складають річне оцінювання та атестацію на загальних підставах (з усіх навчальних предметів, обов'язкових для вивчення відповідно до освітньої програми)²⁰.

Видача документів про освіту встановленого зразка, у тому числі з відзнакою, та відзначення успіхів здобувачів освіти за індивідуальною формою (нагородження похвальними листами, грамотами тощо) здійснюється відповідно до законодавства.

Заявники мають право **одночасно пройти річне оцінювання та державну підсумкову атестацію екстерном за курс базової середньої освіти та повної загальної середньої освіти.**

Державна підсумкова атестація заявників здійснюється в уповноваженому закладі загальної середньої освіти з предметів «Українська мова» та «Історія України» відповідно до [Порядку проведення державної підсумкової атестації](#).

Річне оцінювання та державна підсумкова атестація заявників, зарахованих на екстернатну форму здобуття освіти до випускних 9-х, 11-х класів, **проводиться на наступний день після отримання заяви або в інші строки, визначені заявником.**

Після успішного проходження річного оцінювання та державної підсумкової атестації уповноважений заклад загальної середньої освіти **видає заявникові довідку** про успішне проходження річного оцінювання та державної підсумкової атестації та **замовляє заявникові відповідний документ про базову середню освіту або повну загальну середню освіту** та після отримання від відповідного органу управління освітою видає його відповідно до [Порядку замовлення документів про базову середню освіту та повну загальну середню освіту, видачі та обліку їх карток](#).

Як видно з порівняльної таблиці, для отримання освітнього документу про повну загальну середню освіту мешканцям ТОТ, які не планують вступ до ЗВО, потрібно скласти 7 річних оцінювань за рівень базової школи та 15 за рівень профільної. Водночас ті, хто планує вступ до ЗВО, для отримання того ж документу складають 2 річних оцінювання.

Підсумовуючи, можна сказати, що забезпечення доступу до загальної середньої освіти мешканців ТОТ не відповідає наявним викликам та потребує удосконалення. Крім того, існує певна нестача актуальної інформації в офіційних джерелах, що значно ускладнює батькам та дітям процес подання документів для отримання освіти, а також існують питання, які потребують додаткового врегулювання.

2.2. Проблеми професійно-технічної освіти

Відповідно до [Порядку прийому для здобуття вищої, фахової передвищої та професійної \(професійно-технічної\) освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України](#), затвердженого Наказом МОН № 271 від 01.03.2021 (у редакції від 11.10.2022), для отримання документів про базову середню освіту або повну загальну середню освіту, необхідних для здобуття вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти, проходять річне оцінювання та державну підсумкову атестацію (крім випадків звільнення від державної підсумкової атестації) за екстернатною формою здобуття освіти в уповноважених закладах загальної середньої освіти. Тобто процедура схожа на процедуру для закладів вищої та передвищої освіти, проте вступники до закладів вищої освіти можуть подавати заяви до ЗВО через освітні центри, тоді як вступники до закладів професійно-технічної освіти не можуть подавати заяви на вступ через освітні центри «Крим-Україна» та «Донбас-Україна», а така можливість певним чином спростила б цю процедуру для мешканців ТОТ.

Вищезгаданим [Порядком](#) передбачено, що він визначає особливості отримання документів про загальну середню освіту та особливі умови прийому для здобуття вищої, фахової передвищої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти особами, які проживають на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, із наданням можливості вступати у межах встановлених **квот** прийому до закладів освіти України. Проте цей самий Порядок не передбачає квот для вступників до закладів професійної освіти та відсилає до [Типових правил прийому до закладів професійної \(професійно-технічної\) освіти України](#) затверджених Наказом МОН № 499 від 14.05.2013 (у редакції від 03.08.2023), які своєю чергою також жодних квот для вступників із ТОТ не передбачають.

Наприклад, [Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році](#) встановлюється *Квота-2²¹* для вступників із ТОТ, що гарантує їм певний відсоток місць ліцензованого обсягу, для вступників до закладів професійної освіти доцільно запровадити аналогічну квоту, щоб гарантувати абітурієнтам із ТОТ можливість навчатися в Україні.

2.3. Проблеми фахової передвищої освіти

Відповідно до відносно нового [Закону України «Про фахову передвищу освіту»](#) від 06.06.2019 (в редакції від 23.03.2023), *фаховий коледж* — *заклад фахової передвищої освіти або структурний підрозділ закладу вищої освіти, іншої юридичної особи, що провадить освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям фахової передвищої освіти*. Цей закон припиняє сприйняття коледжу як закладу вищої освіти та визначає його як заклад фахової передвищої освіти.

21 Квота-2 — визначена частина максимального обсягу бюджетних місць (для відкритих конкурсних пропозицій) або загального обсягу бюджетних місць (для фіксованих конкурсних пропозицій), яка може бути використана для прийому вступників на основі ПЗСО та НРК5, місце проживання яких станом на 24 лютого 2022 року задекларовано (zareєстровано) на тимчасово окупованій території, території населених пунктів на лінії зіткнення та адміністративній межі, або які переселилися з неї після 24 лютого 2022 року, в населених пунктах, віднесених до території активних бойових дій станом на 01 липня 2023 року, або тимчасова окупація яких Російською Федерацією завершилась після 24 лютого 2022 року (відповідно до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році).

Основним документом, який регулює порядок вступу до закладів вищої освіти, фахової передвищої освіти та професійної освіти для мешканців ТОТ, є вищезгаданий [Наказ МОН № 271](#). Цей наказ визначає особливі умови прийому для здобуття вищої, **фахової передвищої освіти**, професійної освіти особами, які проживають на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, із наданням можливості вступати у межах встановлених квот прийому до закладів освіти України. Фактично цим затверджується, **що держава має передбачати певні квоти (пільги) для вступників із ТОТ до закладів вищої, фахової передвищої та професійно-технічної освіти.**

Квотою, що використовується для вступників із ТОТ, є Квота-2, передбачена [Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році](#). Проте ключовим є те, що [Порядком прийому на навчання до закладів фахової передвищої освіти в 2023 році не передбачається надання будь-яких квот для українців](#), навіть тих, які перебувають на тимчасово окупованих територіях. Таким чином, вищезгаданий [Порядок не відповідає Наказу МОН № 271](#).

Така ситуація склалася тому, що фахові коледжі вважаються закладами фахової передвищої освіти, а не вищої освіти, що унеможливує застосування до них Квоти-2, і саме через це для абітурієнтів із ТОТ **немає гарантованих місць ліцензованого обсягу**. Тому під час вступної кампанії 2023 року у абітурієнтів із ТОТ виникли ускладнення, що не дали їм вступити.

Тобто держава не гарантує певний відсоток ліцензійного обсягу, що може використовуватись вступниками із ТОТ до фахових коледжів, і через фактори, які не залежать від вступників, а спричинені окупацією, вони можуть просто не отримати чи не встигнути отримати бажане місце для навчання в закладах фахової передвищої освіти, що і сталося із заявниками, які звернулись до ЦГП «Альменда».

Дана проблема збігається із проблемою професійно-технічної освіти у контексті відсутності пільги при вступі для осіб із ТОТ і, відповідно, розв'язання її може бути аналогічним: запровадження Квоти-2 для вступників із ТОТ до фахових коледжів, а також врегулювання використання закладами фахової передвищої освіти всього ліцензованого обсягу до закінчення вступної кампанії.

2.4. Проблеми вищої освіти (проблеми вступу)

У 2023 році до українських ЗВО з ТОТ АРК та Севастополя вступило **86 осіб²²**, цей показник є низьким, що означає наявність певних проблем. Наприклад, **59,59 %, більше половини звернень** до ЦГП «Альменда», були через **нерозуміння алгоритму вступу до закладів освіти** (переважно до закладів вищої освіти). Це пов'язано із недостатньою поінформованістю суспільства, а також тим, що регуляторна база цього процесу створена таким чином, що передбачає її розуміння лише людьми, які безпосередньо працюють в цій сфері, і аж ніяк не розуміння її вступником чи його батьками.

[Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році](#) складається зі 125 сторінок разом з додатками. Така кількість матеріалу (який, до того ж, наповнений специфічною термінологією) ускладнює його коректне трактування, що може викликати його помилкове розуміння різними спеціалістами, ЗВО та вступниками. Це може стати перешкодою до вступу до ЗВО абітурієнтів із ТОТ.

Більше того, як зазначали правозахисники напередодні вступної кампанії 2023 року²³, розроблений Міністерством освіти і науки України наказ від 15.03.2023 № 276 «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році», зареєстрований у Міністерстві юстиції України за № 519/39575, визначає, що вступити за Квотою-2 можуть особи, місце проживання яких станом на 24 лютого 2022 року задекларовано (зареєстровано) на тимчасово окупованій території, території населених пунктів на лінії зіткнення та адміністративній межі, або які переселилися з неї після 01 січня 2023 року.

Проте, положення Порядку суперечать нормам чинного законодавства, в частині декларування (реєстрації) місця проживання, на тимчасово окупованій території. Адже, відповідно до абз. 3 ч. 3 ст. 44 Закону України «Про вищу освіту», для осіб, місцем проживання яких є тимчасово окупована територія окремих районів Донецької та Луганської областей, територія населених пунктів на лінії зіткнення, тимчасово окупована територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, які отримали документ про повну загальну середню освіту, прийом на навчання до закладів вищої освіти здійснюється у межах установлених квот прийому до закладів вищої освіти України.

Водночас декларування/реєстрація місця проживання (перебування), зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування), зміна місця проживання (перебування), скасування декларування/реєстрації місця проживання (перебування) особи, видача витягу з реєстру територіальної громади, здійснюється органом реєстрації на території територіальної громади, на яку поширюється повноваження відповідного виконавчого органу сільської, селищної або міської ради.

Ще одна проблема: [Порядок прийому для здобуття вищої, фахової передвищої та професійної \(професійно-технічної\) освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України](#), затверджений Наказом МОН № 271, визначає лише дати завершення прийому заяв, вступних іспитів, але не встановлює початку. Так що заклади освіти на власний розсуд встановлюють часові рамки, часто цю інформацію складно отримати на сайті ЗВО, через що вступник може пропустити іспити. Ця частина потребує додаткового врегулювання.

Як видно із вищезазначеної діаграми звернень, 2,74 % звернень до ЦГП «Альменда», були зумовлені [Листом МОН № 1/10142-23](#) від 11.07.2023 року, в якому зазначалось: *«рекомендуємо закладам вищої і фахової передвищої освіти з 01 вересня 2023 року максимально перейти до здійснення освітнього процесу в аудиторному форматі з урахуванням наявності та місткості укріплів»*.

Цей лист — лише рекомендація, він не має обов'язкового характеру, проте заклади вищої освіти взяли його за основу та видали накази про обов'язкове очне навчання, чим поставили під загрозу можливість навчання для людей, які перебувають в окупації, а також для тих, хто виїхали з України через повномасштабне вторгнення. Ці дві категорії не мають гарантованої можливості через безпекову, а також фінансову ситуацію приїхати до України та навчатись тут офлайн, а відповідно до ст. 57-1 [Закону України «Про освіту»](#), *«здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій*

23 Аналіз доступу до освіти осіб із територій, які є тимчасово окупованими: <https://www.vplyv.org.ua/archives/7784>

іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників». В даному разі ЗВО ігнорують цю норму та обмежують доступ до вищої освіти мешканцям ТОТ, адже якщо не прибути до закладу освіти на очне навчання, це може загрожувати відрахуванням.

2.5. Проблема переведення на бюджет студентів, які перемістились із ТОТ

На другому місці за кількістю звернень — питання щодо переведення осіб із ТОТ на навчання за кошти державного бюджету з навчання за кошти фізичних чи юридичних осіб. Це, як мінімум, є наслідком недостатньої поінформованості людей із ТОТ щодо своїх прав. Це питання дійсно важливе, адже в умовах окупації немає можливості сплачувати значні суми за навчання.

28 жовтня 2022 року Кабінет Міністрів України ухвалив [Постанову № 1224 «Про затвердження Порядку переведення на навчання за державним замовленням окремих категорій здобувачів фахової передвищої, вищої освіти, які зараховані до закладів фахової передвищої, вищої освіти до 2021 року включно на місця, що фінансуються за кошти фізичних та/або юридичних осіб»](#), в якій затвердив порядок, відповідно до якого особи, що проживали чи проживають на ТОТ та були зараховані до закладів вищої чи фахової передвищої освіти до 2021 року включно, можуть бути переведені на навчання за кошти державного бюджету. Низка громадських організацій ще у 2022 році підняла питання щодо можливості застосування такої норми на практиці, проте до цього часу жодних змін до цього порядку так і не було внесено.

Відповідно до [Постанови № 1224](#), четверта категорія осіб²⁴ для переведення на навчання за кошти держбюджету повинна надати такі документи: *витяг із реєстру територіальної громади, який підтверджує відомості про місце проживання (перебування) особи або інформацію про відсутність таких відомостей станом на 24 лютого 2022 року в разі, коли витяг з реєстру територіальної громади містить інформацію про відсутність зазначених відомостей, документом, що підтверджує право на переведення на навчання за державним замовленням, може бути документ про освіту, здобуту у відповідний період часу в закладі освіти, який розташований на ТОТ або в зоні бойових дій*.

Водночас Україна не визнає будь-які освітні документи, видані окупаційною владою, тобто для людей, які проживають на ТОТ АР Крим та вступили до українських закладів освіти до 2021 року включно, фактично заблоковано переведення на бюджетну форму навчання відповідно до цього порядку.

Також моніторинг звернень до громадських організацій вказує²⁵, що є певна дезорієнтація студентів унаслідок публічних заяв²⁶ представників влади, що не відповідають

24 Четверта категорія — особи, які проживають на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України (або перемістилися з тимчасово окупованої Російською Федерацією території України) в умовах воєнного стану, на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій, або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) на території територіальних громад, що станом на 15 жовтня та 15 лютого відповідного року включені до переліку, затвердженого Мінреінтеграції (відповідно до Постанови КМУ № 1224).

25 Аналіз доступу до освіти осіб із територій, які є тимчасово окупованими: <https://www.vplyv.org.ua/archives/7784>

26 Інформаційне повідомлення Мінреінтеграції, опубліковане на офіційному ресурсі: <https://minre.gov.ua/news/studenty-z-tot-i-vnutrishni-pereselenci-budut-navchatsya-za-koshty-derzhbyudzhetu>

суті нормативних змін. За попередньої публічної комунікації повідомлялось, що на бюджетні місця можуть претендувати та бути переведені всі без винятку студенти ВПО. Непрацюючим залишається механізм пільгового кредитування, передбаченого Постановою КМУ від 29 серпня 2018 р. № 673 «Про затвердження Порядку пільгового кредитування для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти».

2.6. **Визнання кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на ТОТ**

Міністерство освіти і науки України своїм [Наказом № 537](#) у 2016 році затвердило порядок проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України після 20 лютого 2014 року, проте цей порядок діяв лише для жителів ТОТ Криму, а наразі через певні законодавчі зміни його можна застосувати лише до тих, хто вступив до ЗВО Криму до початку його окупації.

Люди, які через життєві обставини, як-от матеріальні труднощі, потреба у догляді за тяжкохворими родичами чи за інших поважних причин були змушені залишитись на ТОТ і, відповідно, отримувати освіту за держстандартами окупанта, у разі повернення в Україну фактично залишаються без вищої, фахової передвищої, професійно-технічної освіти та у результаті без можливості працевлаштування. Донині немає законодавчого способу вирішення цієї ситуації.

Для розв'язання такої проблеми 08.08.2023 до Верховної Ради України було подано проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визнання результатів навчання осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України» № 9591²⁷, у якому пропонується надати можливість **визнання результатів навчання** осіб на ТОТ, для чого, відповідно до законопроєкту, надаватиметься можливість проходження атестації для визнання результатів навчання та кредитів ЄКТС.

Головне науково-експертне управління у своєму Висновку²⁸ погоджується із необхідністю новел, але визнає потрібність їх доповнень та правок. Таку ж думку має Комітет з питань освіти, науки та інновацій, що розміщується у його Висновку²⁹. Отже, наразі законопроєкт чекає на корегування та друге читання.

Такі доповнення до законодавства мають на меті спрощення реінтеграції осіб із ТОТ та дійсно можуть сприяти цьому на практиці. Окрім того, розв'язання проблеми сприятиме формуванню кадрового резерву для майбутньої реінтеграції.

27 Посилання на законопроєкт № 9591: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1921798>

28 Висновок Головного науково-експертного управління: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1936996>

29 Висновок Комітету з питань освіти, науки та інновацій: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1940663>

РОЗДІЛ 3.

Окремі питання, які потрібно враховувати під час формування державної політики, спрямованої на освітню реінтеграцію тимчасово окупованих територій

3.1. Питання мовної інтеграції

Процесу мовної інтеграції людей із ТОТ приділяється не так багато уваги. В умовах жорсткої мовної політики Російської Федерації, а також довготривалої окупації, мовні зв'язки можуть втрачатися.

У багатьох зверненнях від мешканців ТОТ були питання щодо наявності курсів із вивчення чи покращення української мови.

У 2021 році Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій запустило пілотний проєкт — Проведення безоплатних підготовчих курсів зі стипендіальним забезпеченням для вступників із ТОТ на базі ЗВО, проте на сайті³⁰ Міністерства відсутня інформація про успішність чи загалом реалізацію такого проєкту після 2021 року.

На сайті³¹ Уповноваженого із захисту державної мови розміщена інтерактивна інформаційна мапа, яка дозволяє переглянути наявні курси з вивчення української мови офлайн, проте там є інформація не про всі обласні центри. Також на сайті розміщені онлайн-ресурси. Міністерство культури та інформаційної політики України створило Національну платформу з вивчення української мови³², що її можуть використовувати мешканці з ТОТ.

Проаналізувавши освітньо-професійні програми різних спеціалізацій кількох ЗВО України, можна дійти висновку, що якщо інваріативна складова цих програм може містити українознавчий компонент (наприклад, українська мова за професійним спрямуванням), то варіативна складова зазвичай не містить жодної дисципліни українознавчого компонента — а ті, хто проживав на ТОТ, потребують його наявності для мовної реінтеграції та заповнення прогалів у знаннях, які утворились під час окупації.

Із цього бачимо, що постає проблема відсутності єдиної політики держави щодо реінтеграційних курсів для людей із ТОТ, тому доцільним є створення єдиної програми, що сприяла б вивченню та покращенню української мови мешканцями із ТОТ, а також розв'язанню інших освітніх проблем, що виникають під час тривалої окупації.

30 Сайт Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій: <https://minre.gov.ua/>

31 Сайт Уповноваженого із захисту державної мови: <https://mova-ombudsman.gov.ua/kursy>

32 Національна платформа з вивчення української мови: <https://speakukraine.net/>

3.2. Питання врахування закладами вищої освіти рекомендацій, що їх надають громадські організації, які проводять моніторинг доступу до освіти мешканців ТОТ

Із 21 квітня по 9 травня 2023 року активісти та представники громадських організацій (зокрема за участю ЦГП «Альменда») провели моніторинг³³ готовності закладів вищої освіти до вступної кампанії для абітурієнтів із ТОТ. Його результати не були задовільними, адже не всі ЗВО розміщували актуальну інформацію щодо вступу через Освітні центри «Донбас-Україна» та «Крим-Україна», крім того, вони мали проблеми з комунікацією та іншими показниками. За результатами моніторингу для ЗВО були прописані рекомендації задля покращення ситуації.

У ході написання даного аналітичного звіту ЦГП «Альменда» повторно перевірила ті ж самі навчальні заклади стосовно розміщення актуальної інформації на їхніх офіційних сайтах.

Отже, при 16 з 20 досліджених ЗВО створювали освітні центри. Всі заклади освіти мають свої сайти, але у більшості інформацію для вступників із ТОТ знайти складно через незручність, непродуманість її розташування. На більшості ресурсів інформація розміщена за 2022 чи 2021 рік, тобто неактуальна. Декілька ЗВО розміщували лише Правила прийому, проте не публікували спрощеної інформації (наприклад, алгоритмів) для кращого розуміння її вступником. На сторінках трьох закладів, при яких у 2023 році не створювали освітні центри, була розміщена неактуальна інформація про них, яка могла ввести в оману потенційних вступників. 19 із 20 ЗВО вказують для контактів електронну пошту та номер телефона, але 5 із них вказують стаціонарний номер, на який неможливі дзвінки з ТОТ, а один із закладів вказує лише електронну пошту.

Отже, більшість закладів знехтували рекомендаціями та не дотримались їх, чим лише ускладнили абітурієнтам із ТОТ процес вступу до ЗВО.

3.3. Питання інформаційної доступності

Велика частина звернень до ЦГП «Альменда» надходила саме через відсутність потужної та коректної інформаційної кампанії з боку органів державної влади; люди на окупованих територіях мають обмежений доступ до інформації на українських ресурсах, а хаотичність і неактуальність чи ускладненість інформації, що її розміщують, наприклад, міністерства чи заклади освіти на своїх офіційних сайтах, ще більше заважає розуміти важливі подробиці.

Під час дослідження сайтів Міністерства освіти та науки України, Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, закладів освіти, було виявлено, що контакти, розміщені на сайтах для комунікації щодо запитань осіб із ТОТ — стаціонарні номери телефонів. На тимчасово окупованих територіях неможливо зателефонувати на українські стаціонарні номери, тому доцільно замінити їх на звичайні мобільні із месенджерами.

Одна з найпомітніших проблем — відсутність єдиного ресурсу, на якому ті, хто перебувають на ТОТ, можуть знайти **актуальну, потрібну, систематизовану та повну**

інформацію щодо питань, які у них виникають. Наразі такого ресурсу немає — і, відповідно, складно знайти інформацію, адже вона розкидана по багатьох ресурсах, часто застаріла або взагалі відсутня.

3.4. Питання соціальної та фінансової підтримки студентів, які виїхали на навчання після 24 лютого 2022 року

Після початку повномасштабного вторгнення будь-які логістичні зв'язки з ТОТ АРК і Севастополя відбуваються через територію РФ та «третіх країн», що створює, через безпекові та фінансові труднощі, ситуацію «від'їзду в один кінець». Тому, вирушаючи на навчання до українських закладів освіти з тимчасово окупованих територій, діти та їхні батьки для забезпечення рівного доступу до вищої освіти мають право розраховувати на державні програми підтримки.

Водночас питання соціальної та фінансової підтримки студентів, які виїхали на навчання після 24 лютого 2022 року, не оновлено.

Для реалізації права на вищу освіту учнів, які потребують соціальної підтримки відповідно до законодавства, у період здобуття ними вищої освіти за кожним освітнім рівнем їх утримання повністю або частково забезпечується фінансово.

Нині діє Постанова КМУ від 28 грудня 2016 року (у редакції від 10.01.2023) № 1045 «Деякі питання виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) закладів фахової передвищої та вищої освіти», відповідно до якої право на соціальні стипендії мають студенти (курсанти), які навчаються за державним замовленням у закладах фахової передвищої чи вищої освіти за денною формою навчання та підпадають під категорію: особа, яка зареєстрована як внутрішньо переміщена особа, або ж особа, яка в момент подачі відповідної заяви проживає в населеному пункті, що розташований на лінії зіткнення.

При цьому розмір соціальної стипендії для вищезазначених осіб для здобувачів фахової передвищої освіти становить 890 грн, а для здобувачів вищої освіти — 1180 грн на місяць. Така сума не може забезпечити прийнятний рівень життя та задовольнити базові потреби студентів. Закономірно, що здобувачі освіти можуть бути змушені шукати собі підробіток під час навчання на денній формі через брак коштів, що виплачують їм у формі соціальних стипендій. Своєю чергою це погіршує якість освіти та загалом зміщує фокус уваги. Також заклади освіти не завжди забезпечують таких студентів проживанням у гуртожитку частково чи повністю коштом державного бюджету, а це ще одна категорія витрат.

Також студенти, зареєстровані як внутрішньо переміщені особи (ВПО), не можуть повною мірою користуватись цільовою державною допомогою, що передбачена ЗУ № 425-VIII, оскільки Постанова КМУ № 975 суперечить положенням закону та ускладнює його виконання.

Саме тому є сенс розглянути можливість ухвалення державної програми підтримки студентів із ТОТ, зокрема через підвищення соціальних стипендій для таких категорій осіб відповідно до реальних потреб здобувачів освіти та відповідно до прожиткового мінімуму. Такі зміни можуть сприяти притоку абітурієнтів із ТОТ до українських закладів освіти, що сприятиме їхній реінтеграції.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Вступна кампанія 2023 року для мешканців із ТОТ АПК та Севастополя була «ювілейною»: вже 10 років мешканці півострова перебувають під контролем окупаційної влади. Але оцінка імплементації державної політики, що спрямована на освітню реінтеграцію тимчасово окупованих територій, за результатами моніторингу під час вступної кампанії 2023 осіб з тимчасово окупованих територій АР Крим та міста Севастополя, виявила, що центральний орган виконавчої влади у сфері освіти не вжив комплексних заходів для реалізації таких прав.

Також автори мають зазначити, що за 9 років, поки триває окупація, державні органи України не розробили універсальну систему моніторингу й контролю стану реалізації права на освіту та задоволення освітніх потреб мешканців ТОТ. Громадські організації за власною ініціативою беруть на себе зобов'язання висвітлювати освітні кампанії та можливості вступу до українських навчальних закладів абітурієнтів з окупованих територій, створювати контент для популяризації освіти в Україні, роз'яснювати процедури, розглядати звернення щодо дітей, які бажають вступити до закладів вищої освіти на підконтрольній владі України території, та їхніх батьків, а також проводити різноманітні моніторинги та надавати рекомендації органам державної влади України.

На думку авторів, зазначені в звіті проблеми можуть бути вирішені, якщо **ухвалити освітню концепцію стосовно жителів ТОТ**, яка визначатиме особливості залучення таких громадян до української освіти на різних рівнях та у різних формах. Концепція має визначати засади відновлення освітніх процесів після деокупації ТОТ та може слугувати дорожньою картою для центральних органів влади стосовно гарантування права на освіту та реінтеграції молоді, що мешкає на тимчасово окупованих територіях. Більш того, варто під час розробки документів, які забезпечують освітню реінтеграцію дітей із ТОТ, керуватися принципом найкращих інтересів дитини та враховувати положення міжнародних угод із прав дитини.

З огляду на зазначені в аналітичному звіті проблеми та виклики вважаємо необхідним рекомендувати таке.

Верховній Раді України:

1. прискорити розгляд та ухвалення [Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визнання результатів навчання осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України»](#).

Кабінету Міністрів України:

2. внести зміни до Постанови КМУ № 796 «[Деякі питання призначення і виплати соціальних стипендій студентам \(курсантам\) закладів фахової передвищої та вищої освіти](#)» та Постанови КМУ № 1047 «[Про розміри стипендій у державних та комунальних закладах освіти, наукових установах](#)» для підвищення соціальних стипендій для студентів із ТОТ з урахуванням прожиткового мінімуму та реальних потреб;

3. внести зміни до Постанови КМУ № 673 «[Про затвердження Порядку пільгового кредитування для здобуття професійної \(професійно-технічної\), фахової передвищої та вищої освіти](#)» для вдосконалення механізму надання пільгового кредитування внутрішньо переміщеним особам для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти.

Центральним органам виконавчої влади України, Міністерству освіти і науки України:

4. ініціювати створення Державної міжвідомчої комісії з питань інтеграції дітей та молоді із ТОТ задля всебічного дослідження проблематики реінтеграції дітей та молоді із ТОТ та пошуку способів вирішення виявлених проблем;
5. ініціювати створення структурного підрозділу Міністерства освіти і науки України — Директорату освіти для тимчасово окупованих територій для виконання завдань, пов'язаних із забезпеченням формування державної політики щодо гарантування доступу до української освіти осіб із ТОТ, координацією та моніторингом її реалізації, проведення аналізу та оцінки впливу її реалізації;
6. розробити освітню концепцію та план заходів реінтеграції жителів ТОТ, яка визначатиме особливості залучення таких громадян до української освіти на різних рівнях та у різних формах із використанням інструментів формальної та неформальної освіти;
7. внести зміни до наказу Міністерства освіти і науки України № 271 «[Про затвердження Порядку прийому для здобуття вищої, фахової передвищої та професійної \(професійно-технічної\) освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України](#)» для встановлення чітких часових проміжків проведення вступних іспитів, надання можливості подавати оригінали документів до приймальної комісії закладу освіти після завершення окупації населеного пункту, в якому зареєстроване/задеклароване місце проживання вступника, позаяк наявний порядок створює безпекові ризики;
6. розробити Методичні рекомендації для закладів фахової передвищої та вищої освіти для створення можливостей студентам із ТОТ продовжити навчання у закладах освіти, розташованих на підконтрольній Уряду України території в дистанційній формі, оскільки можливість виїзду з тимчасово окупованих територій заблокована окупаційними військами та/або становить загрозу життю, здоров'ю та свободі громадян;
7. уніфікувати порядок отримання документів про базову середню освіту або повну загальну середню освіту (проходження річного оцінювання та державної підсумкової атестації) через внесення відповідних змін до [Положення «Про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти»](#) та [Порядку прийому для здобуття вищої, фахової передвищої та професійної \(професійно-технічної\) освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України](#);
8. внести зміни до [Положення «Про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти»](#) для надання можливості отримати документ про базову середню освіту або повну загальну середню освіту без виїзду з тимчасово окупованої території України під час навчання на екстернатній формі навчання, позаяк діюча процедура створює безпекові ризики;

9. врахувати інтереси тих, хто проживає на ТОТ, під час розробки та затвердження Порядку прийому на навчання до закладів фахової передвищої освіти в 2024 році та відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 271 [«Про затвердження Порядку прийому для здобуття вищої, фахової передвищої та професійної \(професійно-технічної\) освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України»](#) врахувати інтереси мешканців ТОТ та затвердити Квоту-2 для вступників із ТОТ;
10. внести зміни до [Типових правил прийому до закладів професійної \(професійно-технічної\) освіти України](#) з урахуванням інтересів абітурієнтів із ТОТ та відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 271 [«Про затвердження Порядку прийому для здобуття вищої, фахової передвищої та професійної \(професійно-технічної\) освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України»](#) для надання Квоти-2 вступникам із ТОТ;
11. привести у відповідність до викликів, пов'язаних із повномасштабним вторгненням, діяльність Освітніх центрів, зокрема провести аудит діяльності Освітніх центрів «Крим-Україна» щодо вступної кампанії 2023 року, організувати навчання представників професійних, фахових передвищих та вищих закладів освіти щодо майбутньої вступної кампанії для дітей із ТОТ, надати методичні рекомендації щодо особливостей проведення вступної кампанії для абітурієнтів із ТОТ в умовах воєнного часу;
12. проводити систематичні інформаційні кампанії про наявні освітні послуги, які надають громадянам України із ТОТ, з урахуванням викликів, пов'язаних із поширенням інформації на окуповані території (своєчасність початку інформаційних кампаній, залучення до проведення інформаційних кампаній маркетологів для пошуку й використання найбільш дієвих шляхів поширення інформації);
13. розглянути можливість створення єдиного інформаційного ресурсу (веб-порталу) для молоді з ТОТ, який зокрема міститиме доступну та зручну для пошуку інформацію щодо вступу, освітніх послуг, наявних підготовчих або предметних курсів тощо;
14. оновити контакти на рівні міністерства на доступні в умовах окупації (мобільні номери телефонів з месенджерами);
15. розпочати підготовку до вступної кампанії 2024 з проведення дослідження (наприклад, у формі опитування) вступників із ТОТ 2023 року для виявлення освітніх потреб та проблем під час навчання дітей з тимчасово окупованих територій в закладах освіти України;
16. розглянути можливість створення «Єдиної онлайн-школи» для забезпечення отримання української середньої освіти дітьми з ТОТ з урахуванням особливих освітніх потреб, освітніх розривів здобувачів освіти на ТОТ, а саме: гнучкість роботи закладів освіти, можливість розробки індивідуальних освітніх траєкторій, можливість впровадження індивідуальних та групових занять, можливість варіації синхронного та асинхронного навчання відповідно до безпекової ситуації;
17. розробити відповідні навчальні плани та освітні програми, що враховують довготривале перебування в окупації, безпекові ризики, пріоритетність предметів для вивчення. Зокрема, модифіковані модельні навчальні програми та навчальні програми для 5–11 класів з української мови та історії України, з урахуванням потреб та інтересів учнів із ТОТ, які не навчалися за українськими освітніми програмами тривалий період (понад 12 місяців).

Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій:

18. створити Громадську раду з питань інтеграції дітей та молоді з ТОТ при Міністерстві з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій для всебічного забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики у сфері реінтеграції мешканців із ТОТ;
19. провести моніторинг виконання у встановлені строки [Плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя](#) в частині «Соціальна і гуманітарна політика» щодо забезпечення можливості дистанційного навчання молоді з ТОТ, забезпечення доступу дітей з тимчасово окупованої території до освітніх програм в Україні, забезпечення проведення інформаційно-роз'яснювальних кампаній для дітей і молоді з тимчасово окупованої території з питань вступу до закладів освіти тощо.

Освітнім Центрам «Крим-Україна», закладам загальної середньої освіти та закладам вищої освіти:

20. на власних сайтах створити розділи «Для тих, хто живе на тимчасово окупованій території» задля зручності пошуку інформації;
21. розмістити актуальну інформацію щодо вступної кампанії для абітурієнтів із ТОТ, роботи Освітніх центрів, можливості зарахування до закладів середньої освіти для таких вступників, можливості дистанційного навчання та інших освітніх можливостей для мешканців із ТОТ;
22. оновити засоби зв'язку для людей із ТОТ, а саме додати мобільні номери телефонів з месенджерами.

